

سیاستگذاری صنعت پتروشیمی در ایران

محصولات پتروشیمی تولیدی در کشور به پنج دسته کلی تقسیم میشوند. منظور از مواد شیمیایی ترکیبات هیدروکربنی پایه‌ای است که به‌عنوان مواد اولیه در صنایع پلیمر مورد استفاده قرار می‌گیرد. کودهای شیمیایی مواد حاصل از تولید آمونیاک و اوره در مجتمع‌های پتروشیمی هستند که با انجام

فرآوری‌های بعدی به محصول نهایی کود، تبدیل میشوند. محصولات آروماتیک، هیدروکربن‌های حلقوی هستند که با ترکیب با سایر مواد شیمیایی پایه، پلیمرهای پیچیده مورد نیاز برای ساخت پلاستیک‌ها و لاستیک‌ها را تولید می‌کنند.

هیدروکربن‌های سنگین‌تر مانند بوتان، پروپان و پنتان نیز به‌عنوان سوخت در صنایع مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند. تمرکز اکثر تولیدکنندگان داخلی بر توسعه بالادست زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی، دو آسیب عمده برای تجارت ایران داشته‌است:

- عدم تامین بخش زیادی از نیاز داخلی با محصولات میانی و نهایی صنعت پتروشیمی به علت عدم توسعه زنجیره ارزش در بسیاری از خوشه‌ها.
- واکنش شدید محصولات بالادستی به قیمت نفت و تاثیرپذیری آنها از نوسانات قیمت جهانی نفت.

صنعت پتروشیمی ایران متکی بر منابع عظیم نفت و گاز کشور غالباً به‌صورت افقی و در لایه‌های اولیه زنجیره ارزش توسعه یافته است. این موضوع باعث شده که تقاضای خوراک و سوخت به‌ویژه گاز طبیعی در این صنعت بالا باشد و ارزش افزوده صنعت پتروشیمی نیز نسبت به کشورهای پیشرفته در این حوزه در سطح بالایی قرار نگیرد. یکی از ارکان مهم در ارتقای توان تولیدی بنگاه‌ها، افزایش بهره‌وری است که مهم‌ترین عامل اثرگذار در این بخش، تسهیل ورود و جذب فناوری به صنایع است. نگاه زنجیره‌ای به صنعت در سطح تولید باعث می‌شود که همکاری سودمند جانشین رقابت ناکارآ در عرصه مدیریت بنگاه‌ها شود.

مطالعه ببرهای آسیایی (کشورهای توسعه‌یافته آسیا) نشان می‌دهد؛
لازمه رشد اقتصادی، اتخاذ رویکرد همپایی بین بنگاه‌ها است و این
کار مستلزم داشتن نگاه زنجیره‌ای است.

این رویکرد باعث می‌شود که تولیدکننده هر حلقه از صنعت به دنبال
رشد حلقه‌های پیشین و پسین خود باشد. نتیجه این کار، رشد تولید
و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد ملی خواهد بود. در این راستا باید تلاش
شود که با اتخاذ رویکرد کلان‌نگر و زنجیره‌ای، صنایع پتروشیمی
تحت مدیریت قرار بگیرند. یکی از چالش‌های اساسی صنعت نفت و گاز
کشور، خام‌فروشی و خام‌سوزی حاصل از مواد اولیه باارزشی است که
می‌توان با ایجاد ارزش‌افزوده در آنها، ارزش قابل‌توجهی را در کشور
خلق کرد و زنجیره ارزش پتروشیمی کشور را توسعه داد، به نحوی که
میانگین ارزش مواد اولیه، ۶۰۰ دلار در تن است و با حرکت در راستای
زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی، می‌توان به ارزشی حدود ۲ هزار دلار در
تن و بالاتر دست یافت.

علی صالح نیا پژوهشگر و تحلیلگر صنعت پتروشیمی